

PITANJA I ODGOVORI

ŠTO ZAPRAVO ZNAČE MIHOLJICE?

Jedan profesor tumačeći svojim đacima Dubrovačku trilogiju došao je do onoga mjesta gdje gospođa Ida opisuje svojoj teti Mari miholjice koje je donijela i za njih kaže da su žute, a profesor reče da su miholjice – ciklame. Tako je našao u rječniku koji je za Pet stoljeća hrvatske književnosti priredio prof. F. Čale, a tako je i u Dejanović-Jernejevu Hrvatskosrpsko-talijanskom rječniku. Međutim, jedna ga je djevojka upozorila da ciklame nikada nisu žute. Zaista. U Enciklopediji Leksikografskoga zavoda s. v. ciklama piše da ciklame imaju »cvjetna batva sa po jednim crvenim, ružičastim ili bijelim cvijetom«. Profesor ne vjeruje da bi Vojnović, koji je odlično poznao svoj Gruž i navlastito Lapad, pogriješio kad je napisao da su Idine miholjice bile žute. Stoga misli da bi to mogao biti jaglac ili neko drugo cvijeće koje može biti žuto. Zamolili smo prof. F. Čalu da odgovori na ovo pitanje.

Ur.

Kad je riječ o ovijeću u Vojnovićevu djelu, pitanje je važno i u književnom i u jezičnom pogledu. Cvijeće u Vojnovićevoj poeziji ima značajan lirski i simboličan udio: dosta je podsjetiti već na naslov mladenačkog *Geraniuma*, ili na pjesnikove čemprese, ili na »tri struka lovorike, pelina i vrijesa«, kako je pisac u posveti ocu nazvao *Dubrovačku trilogiju*, ili na ljupku Kristinu u *Allons enfants!* »s erljenom rusicom hlapačom o pojasu«, ili na Vuka *Na taraci* koji je za svoju Jelu Konavočicu »brô divlje jagode i sunovrate«, ili na mnoge druge vrste cvijeća, bilja i stabala, primjerice samo na one nazive, dubrovačke ili druge, koji su ušli u rječnik spomenutog izdanja (55. knj. »Pet stoljeća hrvatske književnosti«, Zagreb, 1964.), kao što su *bostiok*, *čemin*, *ćena ljubica*, *eban*, *fuksija*, *leandar*, *maslinata*, *mjenđuo*, *mrča*, *osjenač*, *poma*, *rusa*, *sanseg*; a ima ih u pjesnikovim djelima

znatno više. Njihovu sam simboličnu vrijednost spominjao u navedenom izdanju npr. u bilješkama uz *Geranium*, str. 381.

Cvijećem obiluje i više Vojnovićevih *Lapadskih soneta* te nije čudo što je naslov jednome od njih *Miholjice*, koji sam također komentirao podsjećajući i na Idine riječi *Na taraci*, gdje se, kao i u tom sonetu, jasno kaže da su miholjice cvjetovi žute boje, da plamte poput »svjetnih luči«, odnosno da »ražežu svoj mali feralić« pa se izdaleka čine kao »duplijeri na Korosante« (voštane svijeće na blagdan Tijelova). Miholjice sam objasnio kao ciklame zato što sam taj naziv našao u Lisičarovu predgovoru izdanju *Dubrovačke trilogije*, Zagreb, 1918., str. 44., gdje on takvo tumačenje navodi u zagradama.

Uz pomoć B. Šuleka, *Jugoslavenski imenik bilja*, Zagreb, 1879. i D. Simonovića, *Botanički rečnik*, Beograd, 1959., te botaničara dra Iva Trinajstića i lingvистa dra Vojmira Vinje, možemo potanje miholjicu objasniti kao cvijet koji cvate u jesen o Miholju, koji je žute boje, malik na kalež (»mali žuti cvijetni kalež«, kaže i Vojnović) i miriše po zemlji (»od naše zemlje«, kako ističe i Vojnovićeva Ida). Miholjica je, prema Simonoviću (str. 155.) pučko ime za vrlo srodne podvrste *Cyclamen graecum* i *Cyclamen neapolitanum*, a ima i drugih narodnih naziva: *klobučac*, *vučja jabuka*, *skriž*, *skrižalina*. Postoji i naziv *žuta miholjica* (Simonović, str. 453., navodi ga prema Šuleku), ali za biljku iz druge obitelji (*Cyclamen* ide u *Primulaceae*), i to za *Sternbergia lutea* (iz obitelji *Amaryllidaceae*) koja se gaji kao ukrasna biljka i svojstvena je za Dalmaciju pa su je neki botaničari nazvali *Sternbergia dalmatica*, a druga su joj imena: *brnduša*, *žuti lijer*, *lužanjka*, *lala*, itd. Šulek (str. 236.) ima varijante: *miholjica* – *ciclamino*, i *mikoljica* – *ciclamino*, za Zadar.

Franjo Čale

DAN, PRORAČUNAN ILI DAT, PRORAČUNAT?

Nekoliko je čitatelja postavilo slična pitanja: *u danom ili datom trenutku, srećke su dane ili date u prodaju, je li žena udana ili udata, je li što proračunano ili proračunato?*

Pitanje je sasvim opravdano jer valjan odgovor teško da ćemo gdje naći. Ni u jednom jezičnom priručniku ne daje se potpuna raspodjela nastavaka *-n, -na, -no* i *-t, -ta, -to*. I u onima u kojima se govori o njihovoj upotrebi, pravila nisu u skladu s našom jezičnom praksom. Tako npr. u Gramatici hrvatskosrpskoga jezika Brabeca-Hraste-Živkovića nalazimo da glagol *držati*, koji služi kao obrazac za glagole 2. reda III. vrste, ima gl. pridjev trpni: *držā-n, držā-na, držā-no* i *držā-t, držā-ta, držā-to* (V. izd., str. 139.), a jednako je tako i s glagolima V. i VI. vrste gdje se navode: *čuvan* i *čuvat, vezan* i *vezat, bran* i *brat, sijan* i *sijat, kupovan* i *kupovat*. Da to nije u skladu s našom književnom praksom, osjetili su i sami autori jer govoreći općenito o gl. pridjevu trpnom kažu:

»2. *-n, -na, -no: čuvā-n, čuvā-na, čuvā-no; brān. dān. kŭpovān, pišān, pitān*. Neki od tih glagola mogu imati i nastavak *-t: brāt, dāt*, ali je običniji nastavak *-n*.« (Isto, str. 123.)

Odatle bismo mogli izvesti praktično pravilo: Ako se u gl. pridjevu trpnom mogu upotrijebiti nastavci *-n, -na, -no* i *-t, -ta, -to*, onda kao standardan stilski neutralan oblik valja upotrijebiti *-n, -na, -no*.

Prema tome standardno je *u danom trenutku, srećke su dane u prodaju, žena je udana* i sl. Jedino nije lako dati odgovor na pitanje: *proračunat ili proračunan*. Tu je još nešto posrijedi.

Glagoli koji završavaju na *-nuti* dobivaju samo nastavke *-t, -ta, -to: dignut, maknut, otrgnut, skinut, stisnut...*, očito zbog razjednačivanja na udaljenost (da ne bi bilo *-nun*). Gledano općenito, razjednačivanje na udaljenost jezična je pojava koja u različitim kategorijama djeluje različito. U glagola na *-nati* veoma je slaba. Iako nemamo preciznih podataka, ipak je gotovo sigurno da su u većini glagolski pridjevi na *-nan: batinan, izbatinan, izagnan, odagnan, izravnat, poravnat, nasapanat, znan...* Prevladala je težnja da se gl. pridjev trpni tvori kao i od ostalih glagola na *-ati*. U manjini su oni takvi glagoli kojima je gl. pridjev trpni običniji na *-t: poznat, priznat, upoznat, razgranat...* Tu je prevladalo razjednačivanje na udaljenost. Sad je razumljivo zašto se kod proračunan-proračunat kolebamo: djeluju dvije različite težnje. U tome je zapravo i odgovor. Onomu tko se i ovdje želi riješiti kolebanja možemo preporučiti da primijeni pomenuto praktično pravilo.

Stjepan Babić

V I J E S T I

GODIŠNJA SKUPŠTINA HRVATSKOGA FILOLOŠKOG DRUŠTVA

U subotu 26. svibnja 1973. godine Hrvatsko filološko društvo održalo je redovitu godišnju skupštinu.

Prije godišnje skupštine održao je predavanje dr. Krunoslav Pranjić o temi: AN-TUN GUSTAV MATOŠ - NAŠ SUVREMENIK, koje su nazočni pažljivo saslušali ina kraju pljeskom pozdravili, jer je predavač

impozantno i vrlo znalački prikazao A. G. Matoša i kao pisca-umjetnika i kao čovjeka.

Nakon predavanja predsjednik HFD dr. Radoslav Katičić opsežno je prikazao rad Društva u proteklom razdoblju i istakao njegovo značenje u našem kulturnom životu.

I u ovom razdoblju Društvo je očitovalo najviše svoju djelatnost u sekcijama. U tome se posebice ističe Zagrebački lingvistički krug, jer se redovito sastaje svakog utorka tijekom školske godine. Sekcija za teoriju književnosti i metodologiju književne povi-